

Близький Схід як резерв для міграції у західні країни та міграційний центр в Азії

Дальзар Нашван Салем, Варшавський Університет

Міграція є найбільш поширеним соціальним явищем у сучасному світі, завдяки якому люди, передусім, прагнуть поліпшити своє фінансове становище і стандарти життя. Хоча трапляється і так, що рішення про міграцію приймається у зв'язку з нестабільністю безпеки у даній країні. У статті охарактеризовано процес міграції з і на Близький Схід, зокрема процес еміграції до Західної Європи (в основному нелегальна еміграція біженців, еміграція еліти і релігійних меншин). Взято також до уваги процес міграції до країн Близького Сходу, особливо в контексті економічної міграції до Перської Затоки. Проаналізовано особливості, форми, джерела та наслідки цього явища. Головною гіпотезою представленої концепції є припущення, що міграція безпосередньо відображається на міжнародних відносинах і часто пов'язана з ризиком. З'ясовано, що окрім економічних причин, значущим явищем є дестабілізація безпеки громадян. Виявлено, що проблематика міграції у багатьох західних країнах стала важливим і актуальним питанням пов'язаним з безпекою і тероризмом. Тому Європейський Союз став сприймати потік нелегальних мігрантів як джерело ризику, який може становити загрозу європейській безпеці. Варто усвідомлювати, що аналізований феномен впливає практично на всі аспекти функціонування суспільства. При чому слід підкреслити також неоціненний економічний потенціал, який приносять іммігранти, особливо у зв'язку з процесом старіння суспільства у Західній Європі. Тому необхідно налагоджувати домовленості та угоди між країнами ЄС та країнами-експортерами іммігрантів не тільки на двосторонній основі, але і на багатосторонньому рівні. Країни емігрантів не мають достатньо випрацьованої міграційної політики, окрім того немає жодних ознак поліпшення політичної, економічної та соціальної ситуації на Близькому Сході – навпаки, ситуація погіршується, що, безумовно, сприятиме збільшенню хвилі емігрантів, які бажатимуть покинути регіон.

Ключові слова: *переміщення населення, мігрант, Близький Схід, міграційна політика*

The Middle East as a reserve for migration to Western countries and the migration center in Asia

Dalzar Nashwan Salem, University of Warsaw

Migration is the most common social phenomenon in the modern world. First of all it helps people to improve their financial situation and living conditions. Besides, the decision on migration can be taken due to the unstable safety in the country. The paper presents the migration process from and to the Middle East, in particularly the process of emigration to Western Europe (mainly illegal emigration of refugees, emigration of elite and religious minorities). Moreover, it shows the migration process to the countries of the Middle East, especially in the context of economic migration in the Persian Gulf, taking into consideration features, forms, sources and consequences of this phenomenon. The main hypothesis of the presented concept is the assumption that migration directly affects international relations and is often associated with risk. The issue of migration in many Western countries has become an important and urgent issue related to security and terrorism. Therefore, the European Union began to perceive the flow of illegal migrants as a source of risk that could be a threat to European safety. One should realize that analyzed phenomenon affects almost all aspects of the functioning of society. Moreover, we should emphasize the inestimable economic potential brought by immigrants, especially because of the society aging in Western Europe. Consequently, it is necessary to establish agreements between EU countries and countries-exporters of immigrants, not only on a bilateral basis, but also at a multilateral level. In the countries of emigrants there is no elaborated migration policy, besides there are no signs of improvement in the political, economic and social situation in the Middle East – on the contrary the situation is worsening, that will certainly contribute to an increase of emigrants who want to leave the region.

Keywords: *population displacement, migrant, migration policy, Middle East*

Ближний Восток как резерв для миграции в западные страны и миграционный центр в Азии

Дальзар Нашван Салем, Варшавский Университет

Миграция является наиболее распространенным социальным явлением в современном мире, благодаря которому люди, прежде всего, стремятся улучшить свое финансовое положение и стандарты жизни. Случается и так, что решение о миграции принимается в связи с нестабильной безопасностью в данной стране. В статье охарактеризован процесс миграции с и на Ближний Восток, в частности процесс эмиграции в Западную Европу (в основном нелегальная эмиграция беженцев, эмиграция элиты и религиозных меньшинств). Принято во внимание также процесс миграции в страны Ближнего Востока, особенно в контексте экономической миграции в Персидском Заливе. Проанализировано особенности, формы, источники и последствия этого явления. Главной гипотезой представленной концепции является предположение, что миграция непосредственно отражается на международных отношениях и часто связана с риском. Установлено, что кроме экономических причин, значительным явлением является дестабилизация безопасности граждан. Проблематика миграции во многих западных странах стала важным и актуальным вопросом, связанным с безопасностью и терроризмом. Поэтому Европейский Союз стал воспринимать поток нелегальных мигрантов как источник риска, который может быть угрозой для европейской безопасности. Стоит понимать, что рассматриваемый феномен влияет практически на все аспекты функционирования общества. При этом следует подчеркнуть также неопределимый экономический потенциал, который приносят иммигранты, особенно в связи с процессом старения общества в Западной Европе. Поэтому необходимо налаживать договоренности и соглашения между странами ЕС и странами-экспортерами иммигрантов не только на двусторонней основе, но и на многостороннем уровне. В странах эмигрантов нет выработанной программы миграционной политики, кроме того нет никаких признаков улучшения политической, экономической и социальной ситуации на Ближнем Востоке – наоборот, ситуация ухудшается, что безусловно будет способствовать увеличению эмигрантов, желающих покинуть регион.

Ключевые слова: *перемещение населения, мигрант, миграционная политика, Ближний Восток*

Wstęp

Główną hipotezą, poddaną weryfikacji przedłożonej koncepcji jest założenie, że migracja przekłada się bezpośrednio na stosunki międzynarodowe. Co odnosi się głównie do wzajemnych relacji, zwłaszcza tych prowadzonych przy obu stronach Morza Śródziemnego. Jednak skala powodowała, że ma charakter globalny. Być może z tej racji, dostrzegalne staje się wskazać na jej nowe formy. Poza kwestiami ekonomicznymi, istotne jest także zjawisko destabilizacji bezpieczeństwa obywateli. Migracja to niezwykle złożony proces, który wiąże się nie tylko z trudnymi decyzjami, ale przede wszystkim z ryzykiem. Odnośnie wspomnianego ryzyka chodzi głównie o to, że wyjeżdżając do obcego kraju, bez odpowiedniego zaplecza socjalnego, nie zawsze wyprawa może zakończyć się powodzeniem. Często trudno znaleźć pracę oraz swoje miejsce w nowej społeczności. Oczywiście państwa przyjmujące stosują w takiej sytuacji odpowiednie regulacje, jednak nie zawsze wychodzą one naprzeciw procesom społecznym i ekonomicznym. W związku z tym, decyzja o emigracji musi być związana z indywidualną sytuacją jednostki. Specjaliści

określają migracje międzynarodowe jako część globalizacji, która nie przestaje być lokalna, regionalna czy wewnątrzcywilizacyjna [16, s. 162]. Najlepszym tego przykładem są migracje z regionu Bliskiego Wschodu, które mają charakter globalny i międzynarodowy. W dalszej części artykułu szerzej przedstawię szczegóły tego zjawiska. Artykuł ma na celu podjęcie próby scharakteryzowania procesu emigracji z i do Bliskiego Wschodu. W oparciu o co określone zostaną przede wszystkim formy, źródła oraz skutki analizowanego zjawiska. Zgodnie z tym należy wyróżnić emigrację polityczną (uchodźcy), ekonomiczną (w celu poprawienia bytu), kulturową (wyjazd mniejszości etnicznych), gdy chodzi o kryterium powodu wyjazdu. Przyjmując kryterium legalności emigracji wyróżnić należy emigrację legalną (zgodną z prawem) oraz emigrację nielegalną, w ramach której granice państw przekraczane są z pogwałceniem prawa.

Bliski Wschód i Afryka Północna doznały w ostatnim okresie wstrząsów. Cztery kraje, takie jak Syria, Irak, Libia i Jemen pogrążone są w otchłani wojny domowej, która spowodowała znaczne straty w ludziach i infrastrukturze. Ze swoich domów wyjechało ok. 15 milionów osób, w tym

do innych krajów niestabilnych lub borykających się z problemami ekonomicznymi, takich jak Jordania, Dżibuti i Tunezja. Stan ten doprowadził do największego kryzysu uchodźców na świecie od II Wojny Światowej. Według książki *Migration and Remittances Factbook 2016*, liczba migrantów z regionu Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej wynosi ok. 23.9 milionów. 38% z nich mieszka w krajach rozwiniętych, ok. 31% mieszka w tym samym regionie. Największe kraje eksportujące migrantów to Autonomia Palestyna, Syria, Egipt, Maroko i Irak. 11,7 mln migrantów przyjechało do samego regionu, głównie z Jordanii, Libanie, Iranu, Syrii i Libii [13, s. 31-32].

W krajach Bliskiego Wschodu zwanymi również Radą Współpracy Zatoki (Bahrajn, Kuwejt, Oman, Katar, Arabia Saudyjska i Zjednoczone Emiraty Arabskie) o wysokich dochodach wystąpił znaczny wzrost zatrudnienia pracowników w ciągu ostatnich kilku lat¹. W 2014 roku liczba uchodźców wyniosła ok. 14.4 mln osób (nie wliczając uchodźców z Palestyny, których suma osiągnęła 5.1 mln osób, 86% migrantów przybywa do krajów rozwijających się, przede wszystkim do Turcji, Pakistanu, Libanu, Iranu, Etiopii i Jordanii. Liczba uchodźców w krajach rozwiniętych wynosi ok. 1.6 mln. Zgodnie z oczekiwaniami raportu Banku Światowego, liczba migrantów na całym świecie przekroczyła 250 milionów w 2015 roku, czyli najwyższy poziom w historii świata. Przyczyną jest poszukiwanie lepszych warunków ekonomicznych² [13, s. 7-9].

Kwestia migracji w wielu krajach zachodnich stała się ważnym zagadnieniem bezpieczeństwa, ze względu na ewentualne relacje między migracją a terroryzmem³. Dlatego Unia Europejska zaczęła postrzegać przepływ nielegalnych migrantów jako źródło ryzyka, które może stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego. To prowadzi do proliferacji i nasilenia innych zjawisk, takich jak: przestępczość zorganizowana, handel narkotykami, ekstremizm etniczny i religijny, niestabilności.

Pojęcia Bliskiego Wschodu i migracji

Termin Bliski Wschód został wprowadzony

przez brytyjskiego oficera, dyplomatę i podróżnika Sir Thomasa Edwarda Gordona, a spopularyzowany przez amerykańskiego dowódcę marynarki wojennej Alfreda Thayera Mahana, w artykule „Zatoka Perska i stosunki międzynarodowe”. W opublikowanym na łamach amerykańskiego dwutygodnika „National Review” (wrzesień, 1902 r.) Mahan pojęciem Bliski Wschód określił region geograficzny położony między Półwyspem Arabskim a Indiami, wyodrębniając i różnicując tym samym ten względnie jednorodny obszar od Dalekiego Wschodu [3, s. 95-96].

Określenie Bliski Wschód budzi kontrowersje i jest przyczyną dyskusji w literaturze przedmiotu. Nie istnieje bowiem jedna, satysfakcjonująca definicja tego terminu. Wystarczy zauważyć, że to pojęcie bywa z innymi terminami stosowane w różnych opracowaniach naukowych, ale oznaczają jednak zazwyczaj coś innego jak Wschód, Środkowy Wschód, Wielki Bliski Wschód, Szeroki Bliski Wschód, Islamski Bliski Wschód [17, s. 5]. Organizacje międzynarodowe, między innymi Organizacja Narodów Zjednoczonych oraz Bank Światowy stosują termin MEAPA, czyli Bliski Wschód i Afryka Północna, który geograficznie obejmuje 20 krajów.

W tym artykule termin Bliski Wschód odnosi się do obszaru obejmującego kraje arabskie, tj.: kraje Lewantu, Syryjską Republikę Arabską, Jordanijskie Królestwo Haszymidzkie, Republikę Libańską, Państwo Izrael, Autonomię Palestyńską, kraje leżące na Półwyspie Arabskim i nad Zatoką Perską, czyli Królewską Arabię Saudyjską, Królestwo Bahrajnu, Katar, Kuwejt, Sułtanat Omanu, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Republikę Iraku i Islamską Republikę Iranu. Afryka Północna pojawi się w artykule, ponieważ niektóre źródła odnoszą się do Bliskiego Wschodu razem z Afryką Północną.

Odnosząc się do problemu migracji, już na wstępie trzeba stwierdzić, że za ich sprawą dochodzi do znacznego rozwoju gospodarczego. Dodatkowo migracje nie rzadko przyczyniają się również do rozwoju państw, a nawet całych społeczeństw. Ponadto wzbogacają inne kultury. Dlatego uznaje się, że migracje mają istotne znaczenie dla krajów,

¹ Większość z nich pochodził z Azji Południowej i Wschodniej, a wartość zagranicznych przekazów pieniężnych z tych krajów wyniósł 98,2 miliarda dolarów w 2014 roku.

² Według raportu Banku Światowego z 2016 r., Stany Zjednoczone były największym źródłem przekazów pieniężnych szacowanych na około 56 miliardów dolarów w 2014 roku, w Arabii Saudyjskiej (37 mld USD), Rosji (33 mld dolarów). Indie były największym odbiorcą przekazów pieniężnych rzędu miliardów dolarów.

³ Szczególnie w momencie, gdy pojawiła się możliwość zawarcia radykalnej grupy wśród imigrantów, szczególnie wokół muzułmanów z Bliskiego Wschodu.

który przyjmują imigrantów, ale również dla krajów, które emigranci opuszczają [14, s. 57].

Jak zauważa M. Okólski pomimo szeregu teorii w literaturze, które odnoszą się do definiowania migracji głównie poprzez czynnik ekonomiczny, należy zauważyć, iż w praktyce to nie tylko i wyłącznie czynniki ekonomiczne decydują o podjęciu migracji lub rezygnacji z niej. Badacz ten wskazuje na czynniki psychologiczne, kulturowe, generacyjne czy płciowe – częściej migrują osoby młodsze a także kobiety [16, s. 234].

J. Holzer definiuje emigrację jako zbiorowość osób, która wyjeżdża na stałe, natomiast imigrację jako zbiorowość przyjeżdżającą na pewien czas. Zauważa, iż badając powyższe procesy należy uwzględnić następujące kryteria: obszar migracyjny, czas migracji oraz cel migracji zbiorowości [8, s. 287].

Jak wskazuje „Encyklopedia Polityczna” terminem emigracja uznaje się określone ruchy ludności (te mogą być pojedyncze, ale również i grupowe). Zwykle chodzi o opuszczenie jednej przestrzeni geograficznej i przeniesienie się do drugiej, by czerpać z tego określone korzyści [12, s. 37-39]. Z kolei M. Tribalat poza powyższym dodaje jeszcze, że migracja może wskazywać również na przemieszczanie się z jednego państwa do drugiego, ewentualnie może to być wyjazd na inne terytorium, by tam spędzać część czasu wolnego lub zamieszkać tam na stałe [1, s. 38-40].

W innym ujęciu definiuje się migrację, odwołując się do jej motywów. Emigracja oznacza wówczas przemieszczanie się ludności w określonym celu. Najczęściej jest to poszukiwanie bezpieczeństwa lub poszukiwanie pracy. Migrant to osoba, która chce zamieszkać w innym kraju niż rodzimy. Dążąc jednocześnie do uzyskania nowego obywatelstwa i asymilacji z jego społeczeństwem [12, s. 42].

W takim też ujęciu migracja ma bezpośredni związek ze zmianą miejsca zamieszkania z kraju rodzimego na inny kraj. Chodzi głównie o to, by zamieszkać w innym państwie na stałe bądź na czas określony. Dlatego też migracja ma charakter naturalny, który występuje od zarania dziejów. Wcześniej jednak swoje źródło miała w konieczności poszukiwania żywności, jak również schronienia, ewentualnie poszczególne grupy uciekały przed zagrożeniami, związanymi z katastrofami naturalnymi. Aktualnie jednak motywy migracji należy upatrywać w wojnach, głodzie, czy destabilizacji politycznej. I właśnie te powody są na tyle poważne, że emigracje stają się coraz powszechniejsze. Co jednak wymusza na państwach przyjmujących wprowadzanie określonych aktów prawnych, które będą te kwestie

rozwiązywać. Mimo to wielu imigrantów – głównie z państw Bliskiego Wschodu – nie rzadko ryzykuje swoim życiem, by dotrzeć do Europy Zachodniej, by walczyć o swój lepszy byt.

Przyczyny oraz konsekwencje migracji

Oczywiście emigracja to zjawisko złożone. Zależy od kilku czynników. Przede wszystkim przekłada się sytuację społeczną i psychiczną osób przemieszczających się. Czasem emigracja jest także powiązana z handlem ludźmi. W takim przypadku, pozbawia się człowieka wolności, otacza go także silną kontrolą, odbiera się możliwości decydowania o własnym status quo. Dodatkowo stosuje się przemoc fizyczną, jak i psychiczną

Zdecydowana większość emigracji ma związek z migracjami zarobkowymi. Wówczas osoby przemieszczają się pomiędzy krajami:

- pochodzenia, a więc państwa, z których pochodzą emigranci,
- tranzytowymi, gdzie znajdują się szlaki przewozu emigranci,
- docelowymi, czyli państwami, dokąd trafiają emigranci [21, s. 14].

Silna polaryzacja regionów w zakresie różnic w poziomie rozwoju gospodarczego skutkuje tym, iż osoby pochodzące ze społeczeństw ubogich poszukują możliwości poprawienia swojego bytu, tam gdzie to możliwe, a więc w innych państwach. Decydujące znaczenie mają tu tzw. czynniki wypychające, jak i przyciągające (z ang. push and pull factors).

Czynniki wypychające to takie, które skłaniają, by podejmować decyzje o emigracji z kraju pochodzenia. Wówczas emigracja ma szczególne znaczenie, gdyż wiąże się to z warunkami bytowymi, jak: bieda czy bezrobocie [21, s. 17].

Druga grupa czynników, a więc czynniki przyciągające, leży po stronie państwa przyjmującego migranta. Decyzja o wyborze kraju, dokąd jednostka się przenosi, zależy między innymi od niskiej stopy bezrobocia w danym kraju, a także i różnych uwarunkowań społeczno-prawnych (czego przykładem jest wysoki poziom zabezpieczenia socjalnego, dobrze płatna praca). Te elementy są również istotne ze względu na wyjaśnienie natężenia ruchów migracyjnych, ale także wzmożenia działalności poszczególnych grup przestępczych, które zajmują się handlem ludźmi [11, s. 91].

Istotna jest również restrykcyjna polityka migracyjna państw docelowych, a więc takich, gdzie trafiają ofiary handlu ludźmi. To przekłada się na duże rozmiary zjawiska.

Brak możliwości legalnego przekroczenia granicy, zmusza migrantów do poszukiwania

nielegalnych ścieżek, które pozwolą na przedostanie się na terytorium Stanów Zjednoczonych czy państw Unii Europejskiej. Wówczas z „pomocą” przychodzą zorganizowane grupy przestępcze, które podają, że mają możliwość nielegalnego przekroczenia granicy, za co niejednokrotnie oczekują od migrantów spłacenia fikcyjnego długu, który został rzekomo zaciągnięty, korzystając z ich „usług” [11, s. 114-115]. To jednak powoduje, że osoby decydujące się na zorganizowany transport, często za cenę życia, ponieważ zwykle przewozi się je w warunkach uwłaczających godności ludzkiej - w przeładowanych boksach lub skrzyniach, bez dostępu do wody czy świeżego pożywienia. Rzeczywiste jednak rozmiary zjawiska nie są do końca znane, gdyż opierają się raczej na szacunkach, niż na rzetelnych danych [21, s. 17-18].

Wśród przyczyn emigracji, wskazuje się na ich następujące przejawy:

- 1) przyczyny ekonomiczne:
 - wysoki wskaźnik bezrobocia,
 - wysoki poziom ubóstwa,
 - brak perspektyw na zdobycie legalnej pracy za granicą [9, s. 12-13].
- 2) przyczyny socjalne:
 - alkoholizm w rodzinie lub uzależnienie od narkotyków,
 - słabo rozwinięty system opieki społecznej [11, s. 472-475].
- 3) przyczyny polityczno-społeczne:
 - zmiana systemu politycznego w danym kraju,
 - przemiany polityczne w krajach sąsiadujących,
 - wojna oraz konflikty zbrojne [18, s. 182].
- 4) przyczyny prawne:
 - niespójny system prawny,
 - nieprzestrzeganie praw, które przysługują każdemu człowiekowi,
 - brak odpowiednich mechanizmów prawnych, które będą chronić osoby w danym kraju [11, s. 493].

Widać zatem, iż można wskazać na wiele czynników, warunkujących emigrację. Nie są to jednak wszystkie, a jedynie głównie. Wiąże się to z tym, że praktycznie każdy emigrant jest w stanie wskazać na indywidualne powody analizowanych ruchów społecznych.

Emigracja na Bliskim Wschodzie jest związana z wewnętrznymi czynnikami ekonomicznymi, społecznymi i politycznymi w krajach rodzimych oraz zewnętrznymi, czyli warunkami panującymi w kraju przyjmującym – Europa Zachodnia okazuje się atrakcyjna dla emigrantów z Bliskiego Wschodu ze względu na poziom rozwoju ekonomicznego, politycznego i społecznego. Wielu ryzykuje

życiem, przemierzając morza, wysokie góry i setki kilometrów i płaci duże sumy, aby dostać się do Europy w nielegalny sposób. Rewolucja w rozwoju środków masowego przekazu i łączności przyczyniła się do powstania nowych zachęt do emigracji. Imigrant z Bliskiego Wschodu dostrzega wielką różnicę pomiędzy rzeczywistością, w której żyje, a dobrobytem Pierwszego Świata, przez co marzenie o emigracji przemienia się w cel życiowy i pomysł na przyszłość, warty wysiłku i ryzyka.

Nie jest możliwe poznanie światowego ruchu migracyjnego bez uwzględnienia relacji ze światowym kapitalistycznym systemem ekonomicznym, który determinuje kształt gospodarki światowej i zachodzące w niej przemiany [7, s. 6]. Nie można także badać migracji międzynarodowej bez analizy rozwoju podziału pracy na świecie, związanego z powstaniem i rozwojem systemu kapitalistycznego, nie tylko w rozwiniętych państwach kapitalistycznych, lecz także w krajach, w których kapitalizm został zaszczerpiony w wypaczonej formie, przez co stały się krajami zacofanymi [7, s. 6-7].

Celem migracji jest otrzymanie różnicy między pensją uzyskiwaną w państwach ojczystych a dochodem otrzymywanym w państwach przyjmujących. To reakcja na zacofanie gospodarcze państw, z których wyjeżdżają emigranci oraz na duże różnice w poziomie dochodów. Świadczy o tym niski poziom PKB na mieszkańca w państwach Bliskiego Wschodu. Co więcej, gospodarki tych państw opierają się na rolnictwie i sektorze naftowym, co nie gwarantuje stabilności rozwojowej. Większość ludzi młodych emigruje dla zapewnienia sobie lepszej przyszłości. Źródła problemu leżą zatem w ich krajach rodzimych. Emigracja jest często dla nich jedynym sposobem ucieczki od ciężkich warunków, w których przyszło im żyć.

Na Bliskim Wschodzie odnotowuje się wysoki poziom przyrostu naturalnego w porównaniu z resztą świata. Według statystyk Banku Światowego z 2013 roku liczba mieszkańców świata arabskiego wynosi około 345 mln, z kolei łączny produkt krajowy brutto państw arabskich wynosi 1 bilion 490 miliardów dolarów, co oznacza, że PKB na mieszkańca nie przekracza 3500 dolarów rocznie. W świecie arabskim co najmniej 11 milionów ludzi żyje za mniej niż jednego dolara dziennie, co ONZ uznaje za głęboką nędzę.

Przyrostowi naturalnemu nie towarzyszy wzrost PKB ani rozrost rynków krajowych, które nie są w stanie przyjąć tak wielu nowych pracowników i zapewnić

Podstawowe czynniki demograficzne na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej

Rok	2000	2005	2013
Liczba mieszkańców (mln)	277	301	340
PKB na mieszkańca (w dolarach)	1483	1992	4210
Roczny przyrost PKB na mieszkańca	1,2	1,2	-2,0
Liczba osób żyjących za mniej niż 1,25\$ dziennie (mln)	14	10	8
Wskaźnik alfabetyzmu wśród młodzieży żeńskiej 15–25 lat, %	80	-	88
Wskaźnik alfabetyzmu wśród młodzieży męskiej 15–25 lat, %	90	-	94

wszystkim miejsca pracy. Bezrobocie, które na Bliskim Wschodzie osiąga jeden z najwyższych wskaźników na świecie, jest głównym powodem emigracji. Według raportu Międzynarodowej Organizacji Pracy na temat światowych trendów w zatrudnieniu w 2014 roku wzrost bezrobocia na świecie, zwłaszcza wśród młodzieży, spowodowany jest wyraźnym wzrostem bezrobocia w regionie Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki. Według raportu Międzynarodowej Organizacji Pracy, poziom bezrobocia na Bliskim Wschodzie ogółem wynosił 11,5% w 2013 r. [6, s. 64].

Należy podkreślić, że bezrobocie dotyka osoby o każdym stopniu wykształcenia i o różnych kwalifikacjach zawodowych, także te posiadające dyplomy uczelni wyższych. Niemożność zapewnienia im pracy przez rynek krajowy skłania ich do poszukiwania jej za granicą, nawet gdyby miała być wykonywana w ciężkich warunkach. Osoby z wyższym wykształceniu wolą emigrować i pracować na stanowiskach nieodpowiadających im wysokim kompetencjom, lecz zapewniających im odpowiednie wynagrodzenie. Badanie przeprowadzone przez Arabską Radę do Spraw Dziedzictwa i Rozwoju wskazało na wzrost liczby ludzi biednych w państwach arabskich do 83% ogółu mieszkańców oraz na powiększanie się przepaści pomiędzy liczną grupą biednych a bogatymi. 236 milionów ludzi w 13 państwach arabskich uzyskuje bardzo niski dochód, nieprzekraczający 1500 dolarów rocznie na osobę⁴.

Większość państw bliskowschodnich jest rządzona przez niedemokratyczne reżimy, a w instytucjach państwowych szerzy się biurokracja

i korupcja. Tłumione są swobody obywatelskie, wybuchają wojny i konflikty o podłożu etnicznym i religijnym, dochodzi do łamania praw człowieka i mniejszości, co zmusza ludzi do ucieczki do innych państw w poszukiwaniu bezpieczeństwa i stabilności. Region Bliskiego Wschodu (Irak, Syria) jest największym źródłem uchodźców na świecie.

Nie można także lekceważyć negatywnych skutków wojen arabsko-izraelskich, które doprowadziły do emigracji Palestyńczyków i Libańczyków, z których część wyjechała do państw Zatoki Perskiej, a inna część do Maghrebu lub Europy. Jeśli spojrzeć na państwa, z których pochodzi największa liczba emigrantów, okaże się, że są to kraje dotknięte konfliktami politycznymi i etnicznymi, czyli: Irak, Palestyna, Liban lub Syria. Należy wspomnieć także o emigracji opozycji politycznej z Tunezji, Algierii i Maroka do krajów europejskich, w których dysydenci znaleźli bezpieczne schronienie. Po wydarzeniach „Arabskiej Wiosny”, w latach 2010–2014, zwiększyły się fale emigracji do UE z państw, w których doszło do przemian politycznych.

Wymienione okoliczności stanowią podstawowy motyw emigracji z Bliskiego Wschodu, która z tymczasowej przekształciła się w proces permanentny, co oznacza, że niewielu emigrantów myśli o powrocie do krajów rodzimych.

Emigracja z Bliskiego Wschodu do Europy zachodniej

W niniejszym opracowaniu odniesiono się do migrantów z Bliskiego Wschodu. Ma to związek z faktem, iż z tego kraju wywodzi się największa grupa

⁴ Zob. Badania: Gazetaal-Szark al-Ausat, wyd. 22 lipca 2002, nr 8607.

osób, które zmieniają swoje miejsce zamieszkania nawet w sposób nielegalny. Trzeba stwierdzić, że Bliski Wschód oraz Afryka Północna zaliczają się do istotnych regionów na mapie migracji i to w ujęciu światowym. Jak dowodzą dane statystyczne, stosunek liczby emigrantów do liczby mieszkańców znajduje się na poziomie 5,3%. A wskaźnik ten jest jednym z najwyższych na świecie (w oparciu o statystyki Banku Światowego z 2010) [20, s. 11-12].

Odnosząc się jednak do form migracji, jak wskazuje Departament ds. Migracji w Lidze Państw Arabskich, to można w tym obszarze wskazać na dwa modele emigracji. Ma ona związek z kierunkiem ruchu. Dlatego też pierwszym rodzajem jest migracja z południa na północ. Wówczas dochodzi do przemieszczania się ludności z państw rozwijających się do państw rozwiniętych. Zjawisko to jest szczególnie dostrzegalne w regionie północnej Afryki, której mieszkańcy podejmują próbę przedostania się do Europy. W oparciu o dostępne dane, na świecie żyje około 20 mln imigrantów z Bliskiego Wschodu, co daje w konsekwencji poziom blisko 5% mieszkańców świata arabskiego, którzy opuścili ten region. Najwięcej ludzi emigruje z Egiptu i Maroka, następnie z terytoriów palestyńskich, Iraku, Algierii, Jemenu, Syrii, Jordanii i Libanu [20, s. 14-15].

Wspomniany rodzaj emigracji określa się również mianem niezgodnej z przepisami. Definiuje się ją jako „przyjazd na terytorium państwa obywateli innego państwa w okolicznościach niespełniających warunków prawnych regulujących przebywanie cudzoziemców na jego terytorium”, z kolei nielegalny emigrant to „cudzoziemiec wjeżdżający na teren kraju innego niż jego ojczysty bez pozwolenia rządu tego kraju lub pozostający na jego terytorium po upływie terminu ważności jego wizy” [5, s. 12-16]. W takim przypadku można wskazać na dwie podkategorie imigracji:

- imigrantów wjeżdżających na terytorium państwa obcego, dokonując tego w sposób nielegalny, a do tego nie dążąc, by uregulować swój status prawny,
- imigrantów, którzy wjeżdżają na terytorium państwa obcego, ale dokonując tego w sposób zgodny z prawem.

W tym przypadku to Unia Europejska przyjmuje największą liczbę emigrantów. W 2005 r. wjechało na unijne terytorium 70,6 miliona osób. Dalej zaś wskazuje się na Amerykę Północną z przyjęciem 45,1 mln emigrantów, a na trzecim Azję z liczbą ok.

25,3 mln emigrantów. Spośród milionów emigrantów ci nielegalni stanowią część szacowaną na 10-15% łącznej liczby emigrantów na świecie według ocen Międzynarodowej Organizacji Pracy⁵.

Trzeba mieć jednak świadomość, że tego rodzaju przemieszczenia ludności zyskują na sile, ponieważ coraz więcej terenów objętych jest wojną. Mówi się nawet o fali emigracji, która pośrednio zaczęła nieść za sobą określone zagrożenia, co budziło sprzeciw społeczny oraz przejawy zachowań rasistowskich. Jednak każda osoba przyjęta, niesie za sobą potencjał, który odpowiednio zagospodarowany, będzie przynosił wymierne korzyści.

Nielegalni migranci przyjeżdżają obciążeni problemami społecznymi i gospodarczymi i przywożą je do krajów docelowych, co z pewnością wywiera wpływ na życie społeczne w tych krajach. Integracja i asymilacja jest uzależniony od samych emigrantów, zwłaszcza w ostatnim czasie, gdy wzrosła liczba uchodźców o podobnej sytuacji społecznej i kwalifikacjach. Jednak większość uchodźców pochodzi z biedniejszych i mniej wykształconych grup społecznych. Trudno jest włączyć ich do programu edukacji, a zwłaszcza nauczyć języka, który jest podstawową asymilacji i integracji.

Migracje chrześcijan z Bliskiego Wschodu

Najliczniejszą mniejszością religijną na Bliskim Wschodzie są chrześcijanie, którzy zamieszkują głównie Egipt, Irak, Syrię i Liban. Chrześcijanie od dwóch tysięcy lat zamieszkują region, do którego zsyłani byli prorocy i gdzie powstawały religie, w tym judaizm, chrześcijaństwo i islam. Chrześcijanie mieli bardzo dobre stosunki z innymi ludami i wyznaniem, z którymi łączą ich więzy narodowe, historyczne i kulturowe. Część chrześcijan bliskowschodnich to spadkobiercy cywilizacji asyryjskiej, chaldejskiej i aramejskiej. Jednakże, te więzy zaczęły słabnąć z powodu przemian w strukturze cywilizacyjnej, społecznej, kulturowej i politycznej, do których doszło w ostatnich latach i które rozbijają tożsamość społeczną i kulturową mieszkańców Bliskiego Wschodu. Oni zaczęli emigrować z powodu konfliktów wyznaniowych, etnicznych i politycznych, które zaczęły zagrażać ich istnieniu. Chrześcijanie emigrują przeważnie z Iraku, Palestyny i Syrii do Europy. Przyczyny emigracji są różne w zależności od państwa.

Pierwsza fala emigracji chrześcijan miała miejsce pod koniec lat sześćdziesiątych i w latach

⁵ audatal-ladzin fi al-alamhua al-akterchilal 19 sana, www.news.gov.kw. W ostatnich latach na granicy hiszpańsko-marokańskiej oraz turecko-greckiej utonęły tysiące emigrantów podczas próby dotarcia do Europy z północnej Afryki i Bliskiego Wschodu.

siedemdziesiątych XX wieku, gdy władzę w Syrii przejęła partia Al-Bas w 1967 roku. Ostatnia fala uchodźców jest spowodowana ciągłym konfliktem w Syrii i przejściem kontroli nad dużą częścią jej terytorium, w tym regionów zamieszkałych przez chrześcijan, przez Państwo Islamskie. Kilkaset tysięcy chrześcijan uciekło do Libanu, Jordanii i Europy. W Iraku na przykład, po obaleniu reżimu Saddama Husajna w 2003 roku mniejszości religijne stały się celem ataków ze strony ekstremistycznych terrorystycznych organizacji wyznaniowych. Kilkadziesiąt razy wysadzano kościoły i meczety, w wyniku czego zginęły tysiące niewinnych cywilów⁶. Ataki terrorystyczne w dużej mierze przyczyniły się do emigracji kilkuset tysięcy chrześcijan z Iraku. Dzisiaj po zajęciu dużych terytoriów Iraku i Syrii przez Państwo Islamskie mniejszości wyznaniowe zaczęły masowo emigrować z tych ziem, zwłaszcza z równiny Niniwa. Około dwustu tysięcy irackich chrześcijan wypędzono z Mosulu, gdzie chrześcijaństwo pojawiło się na długo przed pojawieniem się islamu i jego dotarciem do Iraku⁷. W chwili obecnej około pół miliona chrześcijan żyje poza swoimi domami. Niektóre kraje europejskie, zwłaszcza Francja, postanowiły przyjąć irackich chrześcijan i nadać im prawa uchodźców. Z kolei w Palestynie polityka Izraela wobec narodu palestyńskiego, w tym chrześcijan, przyczynia się do ich emigracji do Europy, na dodatek do permanentnego konfliktu izraelsko-arabskiego. Emigracja chrześcijan z Egiptu to zjawisko, które stało się widoczne w okresie władzy Bractwa Muzułmańskiego w 2011 roku. Duży wpływ na emigrację egipskich Koptów w ostatnim czasie miało wykorzystanie religii islamskiej przez ugrupowania ekstremistyczne w Egipcie, zwłaszcza po przejściu władzy przez ugrupowania islamskie po wydarzeniach Arabskiej Wiosny⁸. Ci, którzy zdecydowali się na pozostanie, z pewnością żyją w trudnych warunkach społecznych, zwłaszcza jeśli należą do mniejszości.

Migracje osób o wysokich kwalifikacjach

Ważnym zagadnieniem jest emigracja ludzi wykwalifikowanych i naukowców z krajów arabskich do krajów zachodnich. Jej początki sięgają jeszcze XIX wieku, przybierając wówczas niewielkie rozmiary. W wieku XX zaczęła się zwiększać, zwłaszcza po zakończeniu drugiej wojny światowej i rozpoczęciu rewolucji przemysłowej

na Zachodzie. Kryzys pogłębił się w 1967 roku, po wojnie sześciodniowej, której skutki wywołały wielki wstrząs psychologiczny w świecie arabskim.

Termin drenaż mózgow pojawił się w piśmiennictwie akademickim w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku jako dosłowne tłumaczenie angielskiego terminu brain drain, ukutego na potrzeby określenia emigracji wielu inżynierów i uczonych brytyjskich do Stanów Zjednoczonych. Bliskożnaczne określenia tego terminu to między innymi: emigracja mózgow, emigracja kwalifikacji, ucieczka potencjału, emigracja uczonych, rabowanie wiedzy lub polowanie na wiedzę. Wydaje się jednak, że terminy takie jak emigracja elit, kwalifikacji, talentów, wiedzy, intelektualistów bądź pracowników naukowych najlepiej obrazują sedno problemu. Świat arabski pozostaje regionem, z którego do rozwiniętych państw Zachodu i państw Zatoki Perskiej emigruje najwięcej ludzi wykwalifikowanych. Wśród dwudziestu państw świata, które przyjmują najwięcej emigrantów są trzy państwa arabskie – Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Jordania [19, s. 54].

W drugiej połowie XX wieku ze świata arabskiego do Europy i Stanów Zjednoczonych wyemigrowało od 25% do 50% ludzi z wyższym wykształceniem, wliczając w to 750 tys. naukowców, którzy wyemigrowali w latach 1977–2006. Każdego roku z dziewięciu krajów arabskich: Libanu, Syrii, Iraku, Jordanii, Palestyny, Egiptu, Tunezji, Maroka i Algierii emigruje około 100 tys. inżynierów, lekarzy i specjalistów z różnych dziedzin, co kosztuje państwa arabskie miliardy dolarów rocznie. 70% spośród naukowców, którzy wyjeżdżają za granicę w celu odbycia studiów specjalistycznych oraz 54% studentów arabskich rozpoczynających studia w krajach europejskich lub Ameryce nie wraca do krajów ojczystych.

Wykwalifikowani imigranci odgrywają niezwykle aktywną i ważną rolę w funkcjonowaniu państw przyjmujących. Zajmują wysokie stanowiska menedżerskie i naukowe. Na przykład w Narodowym Instytucie Badawczym we Francji SNRS pracuje ponad 1100 badaczy arabskich, uważanych za jednych z najlepiej wykwalifikowanych we Francji. Niektórzy z nich na mocy dekretu ministerialnego zostali mianowani na dyrektorów placówek. Arabscy badacze tworzą własne organizacje, takie jak ta w Dolinie Krzemowej, Organizacja Tunezyjskich Absolwentów Francuskich Uczelni Wyższych,

⁶ Atak na kościół Marii Wybawicielki w Bagdadzie 31 października 2010, w wyniku którego zginęło kilkadziesiąt uczestników mszy niedzielnej, przeraził chrześcijan.

⁷ Liczba chrześcijan w Iraku spadła z dwóch milionów w 2002 roku do 500 tysięcy w chwili obecnej.

⁸ Chrześcijanie w Egipcie stanowią ponad 12%. Według danych z 2014 jest ich 8 milionów 500 tys.

Organizacja Arabskich Techników i Naukowców i inne [2, s. 211-212].

W pracy zatytułowanej *Hidżrat al-kafa'at: Ru'ja hadarijja wa-mukaraba idžtima'ijja* (Emigracja kwalifikacji: Spojrzenie cywilizacyjne i przybliżenie zagadnienia z punktu widzenia społeczeństwa) dr Abd ar Rahman Budra z Maroka pisze, że emigracja to zjawisko istniejące od zarania dziejów ludzkości, tworzące różnorodność etniczną i kulturową w społecznościach, które przyjmują imigrantów. Wspominał, że badanie tego zjawiska jest ważną częścią studiów socjologicznych i służy temu, by jednostka była świadoma swojej wartości i pozycji wśród innych oraz poznaniu konsekwencji wynikających z jej wyboru. Badacz odróżnił różne kategorie emigracji, w tym emigrację handlową, polityczną i naukową. Uważa, że większość emigrantów z krajów arabskich to uchodźcy polityczni, zmuszeni do opuszczenia kraju przez rządy autorytarne, poszukujący bezpieczniejszego i stabilniejszego środowiska oraz pragnący by ich kwalifikacje naukowe i intelektualne były docenione.

Migracja do krajów nad Zatoką Perską

Drugim rodzajem w przypadku tej klasyfikacji to emigracja z południa na południe, co z kolei ma miejsce w odniesieniu do państw rozwijających się. Najlepszym przykładem tutaj jest emigracja do krajów Bliskiego Wschodu położonych nad Zatoką Perską [2, s. 16-17].

Dla lepszego zobrazowania skali zjawiska, jak dowodzi raport o emigracji Ligi Państw Arabskich, zestawiając ze sobą liczbę osób imigrujących do świata arabskiego z liczbą osób emigrujących z niego w latach 2000–2013, dostrzegalny jest duży wzrost emigracji. W tym przypadku mowa o emigracji zewnętrznej do świata arabskiego, zestawiając ją z emigracją opuszczającą. W takim przypadku różnica między obiema ww. grupami w 2013 roku, była na poziomie 22,4 mln na korzyść emigrujących do świata arabskiego. Natomiast 13 lat wcześniej, wskaźnik ten wynosił 10,5 mln [2, s. 18-20]. Stąd w niedługim okresie liczba ta się podwoiła i ciągle zachowuje tendencję wzrostową.

Inną kwestią jest emigracja zarobkowa, kierowana często do państw Bliskiego Wschodu. Pierwotnie źródło tej emigracji miało związek z latami 70-tymi XX w. Wówczas doszło do odkrycia złóż ropy naftowej w Zatoce Perskiej. Co spowodowało, że na te tereny zaczęła przyjeżdżać również zagraniczna siła

robocza z Azji. Chodziło przede wszystkim o ludność, zamieszkującą najbiedniejsze państwa świata.

Pierwotnie zatrudniano tam głównie w przemyśle przetwórczym i naftowym. Z czasem jednak rozpoczęto zatrudniać także w sektorze przemysłowym, handlowym, turystycznym i usługowym. W konsekwencji Bliski Wschód to skupisko ogromnej ilości emigrantów zarobkowych, którzy w niektórych krajach wyraźnie przewyższają liczbowo lokalną siłę roboczą. Przykładem niech będzie tutaj Katar, gdzie napływowi pracownicy to aż 94% siły roboczej, z kolei w Arabii Saudyjskiej ponad 50% [19].

Z kolei w 2000 r. na ogół imigrantów w krajach arabskich 62% z nich przypada na kraje Zatoki Perskiej. Według zaś danych statystycznych ich liczbę szacowano na poziomie 10,06 mln imigrantów. Dla porównania wielkość ta w 2013 r. wzrosła do 24,4 mln, co stanowi 74% spośród wszystkich imigrantów w świecie arabskim, zamieszkujących również kraje Zatoki Perskiej. Liczba imigrantów w krajach Zatoki Perskiej⁹ przedstawia się następująco:

- Arabia Saudyjska – 9,06 mln imigrantów,
- Zjednoczone Emiraty Arabskie – 7,83 mln imigrantów,
- Kuwejt – 2,03 mln imigrantów,
- Katar – 1,6 mln imigrantów,
- Oman – 1,11 mln imigrantów,
- Bahrajn – 730 tys. imigrantów [20, s. 16-17].

Największą grupą spośród imigrantów w państwach Zatoki są Hindusi, których według szacunków z 2013 jest 6,8 mln. W regionie zamieszkuje około 120 różnych narodowości, z czego większość to pracownicy z Azji. Według danych liczba imigrantów z innych państw arabskich w państwach Zatoki wzrosła z 1,7 mln w 2000 do 4,7 mln w 2013, z czego najwięcej jest Egipcjan, Jemeńczyków i Sudańczyków.

Międzynarodowa Organizacja Pracy ocenia, że na świecie są 53 miliony pracowników domowych, z czego 83% to kobiety. Ta liczba nie uwzględnia dzieci pracujących w domach, których jest coraz więcej zarówno w państwach rozwiniętych, jak i rozwijających się. Większość pracowników domowych na Bliskim Wschodzie i w północnej Afryce pochodzi z państw azjatyckich i afrykańskich: Sri Lanki, Filipin, Bangladeszu, Nepalu, Indonezji i Etiopii¹⁰. Odgrywają oni dużą rolę w społeczeństwie

⁹ Liczba mieszkańców państw Zatoki Perskiej wynosi ok. 53 mln.

¹⁰ W regionie Zatoki Perskiej pracownicy przyjezdni stanowią ogółem ok. 20% populacji (w Arabii Saudyjskiej to 28% mieszkańców, w Kuwejcie 65%, w Bahrajnie 37%, w Omanie 37%, w Katarze 77%, a w Zjednoczonych Emiratach Arabskich 73% ludności). Widać zatem, że Zatoka Perska zalicza się do jednych z kluczowych regionów emigracji światowej. To tam zamieszkuje blisko 10% całej emigracji światowej. Chociaż część osób emigruje również do państw Europy.

i gospodarce, a wysyłane do ich ojczyzn przekazywane pieniądze stanowią przeważającą część dochodu ich rodzin i 10% budżetów państw [20, s. 20]. Jednak w większości państw arabskich nie obejmuje ich prawo pracy, przez co stają się oni zależni od swoich pracodawców poprzez system poręczenia, w którym opiekun określa warunki ich pracy i życia.

Kafala, czyli system sponsoringu lub poręczenia (z arab. kafeel – sponsor, poręczyciel) pojawił się po raz pierwszy w państwach Zatoki Perskiej kilkadziesiąt lat po odkryciu zasobów ropy naftowej. Polega on na niemal całkowitym uzależnieniu pracownika od pracodawcy, ignorując przy tym podstawowe prawa człowieka. Poręczyciel (kafeel) bierze odpowiedzialność za pracownika objętego umową poręczenia, w rzeczywistości przejmując całkowitą kontrolę nad jego życiem. System ten daje poręczycielowi możliwość ograniczenia swobód pracownika, na przykład w zakresie zmiany pracy, a nawet opuszczenia państwa, w którym pracuje. Jednocześnie, poręczyciel ponosi odpowiedzialność prawną za pracownika przed organami władzy w razie popełnienia przez niego przestępstwa lub poczynienia szkód. Pracownik nie może wjechać do państwa zatokowego, nie mając w nim poręczyciela. Jeśli pracownik objęty umową opuści państwo, może wrócić dopiero po określonym czasie.

Zanim cudzoziemiec wjedzie na teren jednego z państw Zatoki Perskiej, musi otrzymać wizę wjazdową i pozwolenie na pracę. Po wjeździe, w ciągu tygodnia musi zawrzeć umowę o poręczeniu, dzięki czemu otrzymuje pozwolenie na pobyt z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, po czym zawiera z pracodawcą umowę o pracę, która określa obowiązki i prawa obu stron. Niekiedy zdarza się, że pracownik przyjeżdża do jednego z państw Zatoki Perskiej i odkrywa, że sytuacja jest zupełnie inna niż oczekiwał, po czym szybko zawiera umowę poręczenia. Nie otrzymuje prawa do odbycia trzymiesięcznego okresu próbnego, lecz od razu zostaje związany ze swoim pracodawcą, po czym w jego paszporcie umieszczany jest dokument uprawniający do pobytu” – mówi Jusuf Az-Zaman, adwokat i były sędzia. System poręczenia w żaden sposób nie chroni pracownika w przypadku konfliktu pomiędzy nim a poręczycielem. Zdarza się bowiem, że niektórzy poręczyciele w razie sporu z pracownikiem nie zrywają umowy, co uniemożliwia pracownikowi podpisanie jej z kim innym, jako że system wymaga zgody poręczyciela

na przeniesienie poręczenia – i właśnie ta kwestia jest źródłem większości skarg i zażaleń związanych z funkcjonowaniem systemu¹¹ [19].

Ze względu na ilość naruszeń i niewolniczy charakter pracy najemników system poręczenia powinien zostać zdelegalizowany. Państwo, poprzez wprowadzenie odpowiedniego prawodawstwa powinno być jedynym poręczycielem, a pozyskiwanie pracowników zagranicznych winno odbywać się według określonych warunków i na podstawie umowy. Pozwoliłoby to państwu na uzupełnienie siły roboczej w zależności od potrzeb rynku pracy i zlikwidowałoby niedoskonałości systemu, a co za tym idzie, zapobiegłoby wykorzystywaniu go w zły sposób przez poręczycieli, ograniczyłoby złe traktowanie pracowników oraz liczbę przypadków ucieczki i przestępstw popełnianych przez najemników, za które odpowiedzialność ponosi poręczyciel.

Podsumowanie

Trzeba mieć jednak świadomość, że analizowane zjawisko wpływa praktycznie na wszystkie aspekty funkcjonowania społeczeństwa. Chociaż dla wielu emigrujących to miejsce, w którym będą przebywać jedynie do momentu zlikwidowania źródeł problemów w ich kraju. Ale także wniesiony przez nich potencjał gospodarczy, może być nieoceniony, zwłaszcza w odniesieniu do wciąż starzejącego się społeczeństwa w Europie Zachodniej. Dla samych jednak emigrantów proces ten jest zawsze związany z wieloma czynnikami, ale także wiąże się bezpośrednio z ryzykiem. Stąd konieczność przeprowadzenia bilansu opłacalności w sytuacji migracji. Zwykle jest to związane trudnymi decyzjami oraz wysoką ceną.

Konieczne jest nawiązywanie umów między państwami UE a państwami eksportującymi imigrantów nie tylko dwustronnie, ale także na szczeblu wielostronnym na temat nielegalnej migracji i ich sytuacji. Rozwiązanie problemu powinno zacząć się od rodzimych krajów imigrantów. Ojczyzny emigrantów nie mają dojrzałej polityki migracyjnej i nic nie wskazuje na poprawę sytuacji politycznej, ekonomicznej i społecznej na Bliskim Wschodzie – wręcz przeciwnie, sytuacja wciąż się pogarsza, co z pewnością zwiększy falę emigrantów opuszczających region. Należy zauważyć, iż migracje na Bliskim Wschodzie obejmują wyjazdy do państw lepiej rozwiniętych w regionie

¹¹ Na Bliskim Wschodzie około 600 tys. ludzi padło ofiarą pracy przymusowej, a 0,34% mieszkańców regionu jest zmuszonych do pracy na stanowiskach, których nie wybrali.

(państwa Zatoki) oraz państw zachodnich inne grupy i klasy społeczne oraz ludzi z różnych (Europa, USA). Emigracje te są różne, obejmują państw.

REFERENCES

1. Castles, S., & Miller, M. J. (2011). *Migracje we współczesnym świecie*, Warszawa.
2. Chalid al-Wahiszi. (1998). Al-Hidżrawa-al-usra: *Halat al-buldan al-arabijja al-mursila li-al-amala*.
3. Clayton, R. Koppes. (1976). Captain Mahan, General Gordon, and the Origins of the Term Middle East, "Middle Eastern Studies", 12 (1). Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/pdf/4282584.pdf>.
4. Duszczyk, M., & Matuszczyk, K. (2004). *Migration in the 21st century from the perspective of CEE countries – an opportunity or a challenge?* CEED Institute. Retrieved from: <http://ceedinstitute.org/report/1798>.
5. Fajza Barkan. (2012). *Aljfat al-tasadi li-al-hidżra al-chier-szarija*. Batna.
6. Global Employment Trends: Risk of a jobless recovery? *International Labour Office*. Geneva: ILO, 2014.
7. Hashim N. Fayyad. (2011). Hidżrat al-amala min al-makrib ila aoropa: *Dirasa tahlilia mukarana*. Doha.
8. Holzer, J. (1970). *Demografia*. Warszawa.
9. Karsznicki, K. (2005). Nadzór prokuratora nad postępowaniem karnym w sprawach dotyczących handlu ludźmi, „*Prokuratura i Prawo*”, 3.
10. Lalak, D. (2007). *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość : zderzenie kultur we współczesnym świecie*. Warszawa.
11. Lasocik, Z. (red.). (2006). *Handel ludźmi – zapobieganie i ściganie*. Warszawa.
12. Łukowski, W. (2007). Współczesne migracje – potencjał konsensusu politycznego? *Migracja międzynarodowe a modernizacja systemu politycznego i społecznego*. Warszawa.
13. Migration and Remittances Factbook, third edition, World Bank Group. (2016). *Product of the Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD)*.
14. Mohammed, K. (2011). Al-Rubaiej, adad al-talaki la-da al-muhadžrin al-arab li-al-kanawat al-fadaeja al-arabia. Al-muhadžirun al-arab fi al-suejtanmuzadżan- dirasamajdania. *Praca doktorska*. Szwecja.
15. Naif Al Hamri. (2014). *Gazeta Riyadh*, 1.03/2014, 16.
16. Okólski, M. (2005). *Demografia, podstawe pojęcia, procesy i teorie w encyklopedycznym zarysie*. Warszawa.
17. Osman Nuri Özalp. (2011). Where is the Middle East? The Definition and Classification Problem of the Middle East as a Regional Subsystem in International Relations. "Turkish Journal of Politics", 2 (2), Winter.
18. Pearson, E. (2002). *Handel ludźmi a prawa człowieka*. Warszawa.
19. Raport. *Alikuna fi al-fachch: Al-Idżhaf bihakk al-ummal al-muhadžirin fi asz-Szark al-Ausat*, MOP. Retrieved from: www.ilo.org.
20. Raport. (2014). *Al-takrir al-aklimi li-al-hidżra al-arabia: Al-hidżra al-dualia la-al-tanmia*. Kair.
21. Sakowicz, A. (2006). Przestępstwo handlu ludźmi z perspektywy regulacji międzynarodowych. „*Państwo i Prawo*”, 3.

Дальзар Нашван Салем

Докторант

Варшавський Університет

00-927, Варшава, вул. Краковське Пшедмєсце, 26/28

Email: sdalzar@gmail.com

Dalzar Nashwan Salem

Dr student

University of Warsaw

Krakowskie Przedmieście Str. 26/28, 00-927 Warsaw

Цитування: Салем Д. Н. Близький Схід як резерв для міграції у західні країни та міграційний центр в Азії / Д. Н. Салем // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2019. – Т. 22. – № 4. – С. 25-35.

Citation: Salem, D.N. (2019). Blyzkyi Skhid yak rezerv dlia mihratsii u zakhidni krainy ta mihratsiinyi tsentr v Azii [The Middle East as a reserve for migration to Western countries and the migration center in Asia]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 22 (4), 25-35.

Стаття надійшла / Article arrived: 05.03.2019

Схвалено до друку / Accepted: 08.04.2019